

Hová vitte a fekete Hírnök?

„Kopogtasson be porosan a virrasztástól csüggedten a következő nap reménytelen-ségétől egy boldogtalanul eltöltött éj görcsével torkunkban... átkozott hajnalon... akkor jöhet hozzám hosszú éji útjából a fekete Hírnök.” — így írt a halálvárásról *Krúdy Gyula* még tündöklő férfikorában, egyik legszebb regényében, a Napraforgóban.

S beteljesedett az írás. Az író leánya, *Krúdy Zsuzsa* tudósít végső napjáról az Apám, Szindbád című dokumentumfűzérben. Május 11-én 1933-ban. *Antal István*, a Gömbös-kormány sajtófőnöke magához kérte az akkor már csonttá soványodott, máj-, tüdő-, gyomor-, szív- és idegbetegségekkel viaskodó 54 éves mestert, s hazafiatlan cselekedetnek minősítette, hogy a Verseny a holdvilággal című novelláját elküldte egy akkor induló prágai magyar lapnak. *Ifjabb Krúdy Gyula* szerint (ő is jelen volt) a megszegyenítésen, apja paprikapirosan, a végtelenségig felindulva, köszönés nélkül rohant ki a főhivatalnok szobájából. Délután vergődött haza Óbudára, rögtön lefeküdt, fázott. Zsuzsa kérdésére halkán válaszolt: „Majd jobban lesznek kisjányom.”

Reggel jobblétre szenderülten találták. Az orvosi vélemény szerint hajnalban, álmában érte a halál.

Vajon miről töprenghetett a boldogtalanul eltöltött éj görcsével torkában? S milyen hírt hozott neki ama átkozott hajnalon a fekete Hírnök? S főként hová vitte?

Elvonulhattak előtte emlékei? Nagypapa, a nógrádi nemes, ki azért bújdokolt el Nyíregyházára, hogy feledtesse szabadságharcos vitézkedését a Klapka védte Komáromban, s aki aztán jóhíru ügyvéd lett a tirpákok fővárosában, bár kissé gyanakodva szemlélt, mert pipaszagú irodájából még aggasztánként is cselédlányokat nézegette, míg nem a honvédenhely országos igazgatója lett? — Avagy a tőle elvált nagyanya, *Markovics Mária*

Krúdy kocsmájában. Révész Napsugár litográfiája

bukkant föl, akit Krúdy rendszeresen látogatott Várpalotán, tőle tanulva el az álomfejtést és más poétikus babonákat?

Netán a józan szigorú jogász apa fenyegette meg az utolsó órákon könnyelműen házassodó szerelmesedő fiát? (Ő maga csak éveig tartó meditálás után, már Gyula születése után volt hajlandó oltárhoz vezetni a munkaslányt, gyermekeinek anyját.)

Nem valószínű, hogy *Kálnay László*, a prókátor költő, a Szindbád-novellák Portobányi urának s a Hét bagoly Szomjas Gusztiján modellje megkereste volna. Mert ettől földerült volna Gyula úr gyötrött szíve, hiszen *Kálnay* szoktatta rá az italra, s a kalandos szerelemre.

Lehetséges azonban, hogy koromcsipke-fátyolosan körüllengte ágát *Spiegler Arabella* (írói nevén *Satanel-la*) az első feleség. Zúrzavaros házasságban éltek, mindazonáltal egy fiúnak s két lánynak adtak életet. Nyomasztó látogató ilyen boldogtalan éjszakán.

Piliszy Róza, a fehér kaméliás hölgy sem nyújthatott vigaszt, a *Szemere Miklós-ról* mintázott *Alvinczi Eduárd*, s oly sok más arisztokrata, bohém és selyemfiú kedvese, kit annyiszor megírt, s nekrológban siratott el. Sem *Markovics Jolán*, egy vörös-

lámpás ház madame-ja, kinél sokáig lakozott az író, hogy aztán Jellaként támasz-sza föl az Asszonyosságok díjában, Majmunkaként a Szindbád-történetekben, köztük az egyik legszebben, Az átszűrt szív románcában.

Rezsán érett asszonyi mivoltában talán a legmegértőbb volt Krúdyhoz, egészen addig míg az atlétatermetű már 40-hez közelítő tollnok belé nem szeretett *Rezsán* 16 esztendő leányába, *Róza Zsuzsába*, Krúdy Zsuzsa édesanyjába, ő lett férje haláláig nagy türelmű hitves. Tehát *Rezsán* sem enyhíthette volna az utolsó éjszakát sértettségével, *Róza Zsuzsa* szellemképét pedig miért kellett volna megidézni, hiszen a szomszéd szobában aludta az igazak álmát, abban a hiszemben, hogy urala is ezt teszi.

Ezt tette. Az igazak álma, a jó halál érte el május 12. hajnalán. Az 54 és fél év alatt, mely adatott neki, űb-bet írt, mint *Jókai* csaknem 80 év alatt.

S hogyan? Milyen új utakon? — Könyvtárnyi monográfia, tanulmány sorakozik róla a polcokon, titkát megfejteni azonban filozofok garadája sem volt képes mind a mai napig. Néhány érzésben azonosuló méltatója — például *Féja Géza*, *Szabó Ede*, *Kozocsa Sándor* — tudott ugyan föllebenteni néhány titkot százzrétű lényéből, de a nagy összegző Krúdy-elemzés ötven esztendeje késik. Talán nincs is szükség rá. Ilyen egyedi jelenséget csak egyediségben hozza hasonlatos művész (s nem tudós) képes láttatni. *Huszárik Zoltán* Szindbád filmje volt erre példa és *Weöres Sándor* Krúdy emlékezetére írt költeménye, a *Symphonie Concertante*. Az utóbbiból négy sor: „pulykafüggők, pávafarkak — szétterülnek sátoroznak — (Az a kár, nem láthatom, — mi terem a hátamon.)

Mi terem az ötven éve holt Krúdy Gyula hátán? Hová vitte a fekete Hírnök?

Ki a megmondhatója? Nézegetem az új életműsorozat eddig megjelent 15 kötetét, s várom a következőket. És várom azt az időt, amikor páratlan írásművészetének nem csupán szektája lesz, hanem értő olvasótábora, s amikor majd egyetlen közeleti szószóló sem merészkedik arra, hogy az esztétikai színvonal elismerése mellett ugyan, de intse az ifjú literátus nemzedéket Krúdy személyes példájának követésétől, mint az alkoholizmus és a léhaság egyéb ülvésztoinek iskola-példájától.

Csak az író művei plántálhatják be a köztudatba, hogy abban a korban, mely a szellemi értékeket s egyáltalán a munkát oly kevésbé honorálta, a Krúdy-féle szeszélyes, szabálytalan életvitel a maga módján forradalmi és terméssel igazolt magatartás volt.